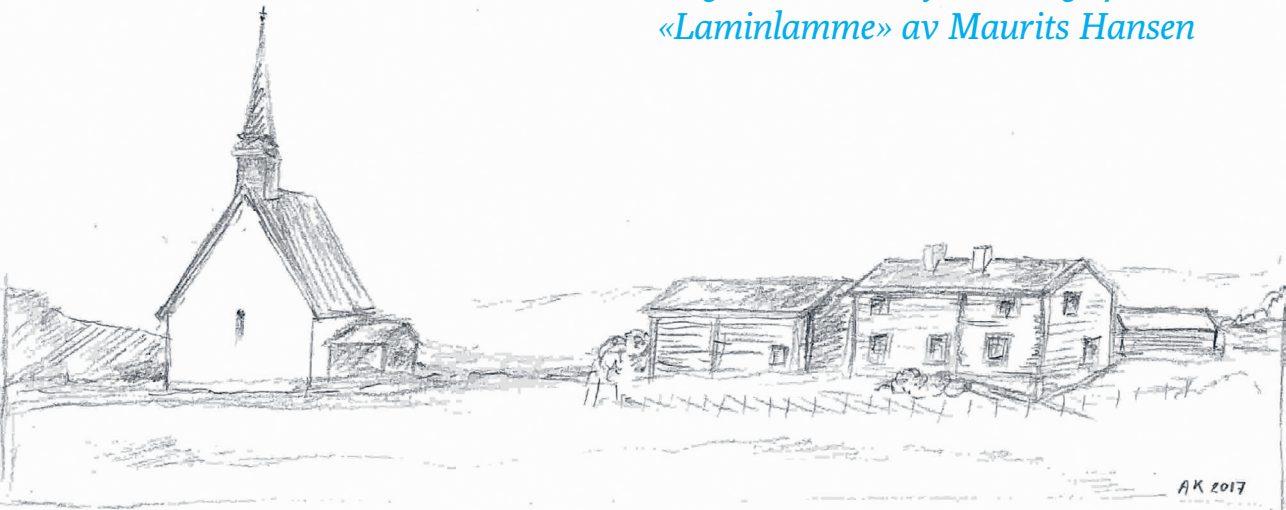

«DE GODMODIGE NATUR- MENNESKER»

*Framstillingen av samisk folkeliv og språk i
«Laminlamme» av Maurits Hansen*

AK 2017

Kjærlighet på tvers av sosiale, kulturelle og etniske grenser er et populært motiv i litteratur og film. Romeo og Julies tragiske historie kjenner alle. Mange kjenner husmannsgutten Øyvind i *En glad gut* som kjemper for å få bondedatteren Marit. Noen har kanskje sett filmen *Lajla* (1929) basert på J.A. Friis' fortelling hvor det store spørsmålet er om den vakre Lajla, som vokser opp blant samene, skal velge samegutten Mellet eller nordmannen Anders. Hvor mange vet at Maurits Hansen har sin versjon av dette tverrkulturelle kjærlighetsmotivet i fortellingen «Laminlamme» fra 1837? Det som gjør denne teksten særlig interessant, er Hansens framstilling av samisk folkeliv, religion og språk.

ASBJØRN KOLBERG

Førstelektor, Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag

asbjorn.kolberg@nord.no

I «Laminlamme» møter vi den nytdannede danske teologen Bolle Schade. På vei nordover for å tiltre en stilling hos sognepresten i Brønø (Brønnøy) velger han å gå i land «paa en Odde i nordre Throndhjems Amt» (dagens Nord-Trøndelag) for å ta bena fatt det siste stykket. Omstendigheter gjør at han tilbringer en tid i en «lappeby» hvor han forelsker seg i den vakre Laminlamme. Han innser det umulige i en varig forbindelse og reiser omsider videre til Brønø. Etter noe tid dør sognepresten, og Schade tilbys det ledige embetet om han gifter seg med enken. Det viser seg at gårdskaren i prestegården, Henrik, er identisk med den ondsinnede Heikja i samebyen. Laminlamme var opprinnelig bortlovet til ham, men Schade klarte å forhindre ekteskapet. Fortellingens klimaks kommer når Laminlamme oppsøker Schade etter noen år, og Henrik/Heikja ser muligheten for å hevne seg gjennom å avsløre Schades gamle kjærlighetsforhold. Det ender med at Heikja omkommer, og Laminlamme vender tilbake til sin nye tilværelse i tjeneste hos en misjonsprest i Kautokeino. Schades kone, den tidligere presteenken blir syk og dør, året etter forulykker tilsynelatende Schade på sjøen. I epilogen får vi imidlertid høre at Schade hadde «valgt en forestilt død» for å kunne forlate prestepstillingen og

oppsoke sin Laminlamme. De beskrives nå som et middelaldrende ektepar i Kautokeino hvor Schade virker som skolemester blant «lapperne».

Det dreier seg altså om en kjærlighetshistorie med forviklinger. I denne artikkelen skal jeg lese «Laminlamme» i lys av det jeg vil kalle det norske hegemoniske bildet av samene, slik det kommer til uttrykk i skjønnlitteratur og sakprosa på 1800-tallet og de første tiårene av 1900-tallet. Min tilnærming er teksthistorisk, det vil si at jeg leser den skjønnlitterære teksten som et uttrykk preget av diskurser i forfatterens samtid, snarere enn som et unikt produkt av et uavhengig kunstnerindivids skaperkraft. Slik sett vil en eldre skjønnlitterær tekst, i tillegg til å være et poetisk verk påvirket av sin tids estetiske og retoriske normer, også kunne være en interessant historisk kilde.

LAMINLAMME – BAKGRUNN OG PROBLEMSTILLING

«Laminlamme» av Maurits Christopher Hansen (1794–1842) ble første gang trykt som føljetong over tre hefter i månedsskriftet *Bien* i 1837; senere trykt i *Mauritz Hansens Noveller og Fortællinger*, utgitt av Conrad Nicolai Schwach i 1857. Ifølge Amy van Marken (1988) er «Laminlamme» sannsynligvis den første skjønn-

→ litterære fortelling i Norge med samisk stoff. I 1822 kom riktignok en fortelling i *Hermoder* som Maurits Hansen omtaler som den «Colbanske Fin-Historie» (Daae 1907: 386): «En, i det Væsentlige, sand Tildragelse i det forrige Aarhundrede» av Nathanael Angell Colban (1793–1850). Fortellingen handler i korthet om at en kvinne fra borgerskapet forelsker seg i en vakker same og flykter til fjells med ham. Vi kommer tilbake til denne fortellingen senere.

Min lesning av «Laminlamme» tar utgangspunkt i van Markens analyse og vurdering. Når jeg i det følgende leser novellen i et teksthistorisk og narratologisk perspektiv med vekt på hvordan samene og samisk språk og kultur framstilles i teksten, vil jeg også kommentere van Markens lesning. I følgende avsnitt vil jeg kort skissere mitt teoretiske og metodiske utgangspunktet. Sidehenvisningene til «Laminlamme» gjelder utgaven i *Bien*, tre hefter, 1837.

NYHISTORISK PERSPEKTIV

«Røroslapperne ere de sydligste af de nomadiserende Lapper, men selv for Lapper at være staa de paa et lavt Trin. Meget skiddenfærdige». Dette står å lese i *Reisehandbog over Norge* (1883: 418), ført i pennen av professor dr. philos. Yngvar Nielsen. Han får stå som representant for det jeg velger å kalle den rasebiologiske diskursen som utviklet seg i siste del av 1800-tallet. Hans kapittel «Lapperne» i praktverket *Norge i det nitteende aarhundrede* (1900) er et mer omfattende eksempel innen samme diskurs. Her er synet på samene gjennomgående nedlatende; nordmennene omtales bl.a. som det overlegne og sterkere folk (Nielsen 1900: 120). Disse og lignende tekster utgjorde en viktig del av min leseforventning da jeg skulle lese «Laminlamme». Ville jeg også her finne de samme nedvurderende holdninger til samene? Min hypotese var at man finner spor av slike holdninger hos de fleste som skriver om samene i et utenfra-perspektiv. I min lesning av «Laminlamme» vil jeg drøfte graden av slike teksttraderte holdninger.

Lesning av eldre tekster forutsetter kontekstualisering, dvs. at man forsøker å fortolke teksten i lys av samtidige diskurser og samfunnsmessige forhold. Den litteraturteoretiske retningen som på 1980-tallet fikk betegnelsen *nyhistorisme* (New Historicism) ivaretar dette perspektivet. Til forskjell fra den historisk-biografiske lesningen ville man innenfor nyhistorismen ikke bare søke å lese teksten i lys av forfatterens liv og virke, men også vektlegge leserens bevissthet om egen forståelseshorisont, og dessuten hvordan teksten gjenspeiler og forholder seg til ulike, mer eller mindre hegemoniske, diskurser i sin egen samtid. Disse perspektivene utelukker selvsagt ikke at man verdsetter tekstens estetiske kvaliteter. Et viktig poeng for nyhistorikerne

er likevel at både skjønnlitterære tekster, sakprosa og andre uttrykksformer er innvevd i hverandre og inngår i en større kulturell og samfunnsmessig (kon)tekst. Louis A. Montrose (1989: 18) uttrykker det slik:

[T]he newer historical criticism is new in its refusal of unproblematic distinctions between “literature” and “history”, between “text” and “context”; new in resisting a prevalent tendency to posit and privilege a unified and autonomous individual – whether an Author or a Work – to be set against a social or literary background.

Stephen Greenblatt, som tilskrives æren for å ha utmyntet begrepet *New Historicism*, understreker at dette fenomenet, som han kaller det, representerer en praksis, snarere enn en doktrine (Greenblatt 1989: 1). Det er en nyhistorisk praksis jeg nå forsøker å anvende når jeg leser «Laminlamme» av Maurits Hansen; med vekt på teksten, konteksten, forfatterbakgrunnen, samt min egen forståelse og kunnskap om tidens litterære sjangre og stilidealer. Siden det samiske stoffet er viktig i vår sammenheng, vil kunnskap om hvordan samene er framstilt i majoritetsdiskursen gjennom tidene, være sentral for mitt perspektiv.

SENTRALE FORELEGG FOR «LAMINLAMME»

Det er særlig én kilde som synes å være viktig for det rådende synet på samene blant de lesende klasser før 1830–40-årene. Det er Knud Leems *Beskrivelse over Finmarkens Lapper, deres Tungemaal, Levemaade og forrige Afgudsdyrkelse* (1767) med tillegget *Afhandling om de Norske Finners og Lappers Hedenske Religion* av Erich Johan Jessen-S[chardebøll]. Den andre sentrale kilden er Hans Hammonds *Den Nordiske Missions-historie i Nordlandene, Finmarken og Trundhiems Amt* (1787).

Fretheim (2006: 193) skriver at Hansen hadde søkt stoff om samenes levesett hos Leem og Thomas von Westen. Mange av Thomas von Westens skrifter gikk tapt i en brann i 1795. Det er sannsynlig at Hansen hadde benyttet Hammonds misjonshistorie (1787); den beskriver Thomas von Westens misjonsreiser, bygd på von Westens egne skrifter. Boka nevner flere dramatiske beretninger som man kan anta ville være viktig inspirasjon for Hansen. Hos Hammond nevnes faktisk Brønø og Brønø Præstegaard et par steder, men det sies ingenting som direkte kan relateres til Hansens fortelling, annet enn at von Westen oppholdt seg der noen tid på en av sine reiser for «at opsoøge Finnerne udi Brønø Sogn» (Hammond 1787: 447).

En annen mulig kilde for Maurits Hansen er Gustav Peter Bloms *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm, i aaret 1827,*

KNUD LEEMS,
 Professor i det Lappiske Sprog,
 Beskrivelse
 over
 Finmarkens Lapper,
 deres Tungemaal, Levemaade og forrige Afgudsdyrkelse,
 oplyst ved mange Raabberstykker:

med
 J. E. GÜNNERI,
 Biskop over Tronhiems Stift, og S. S. Theologiæ Doctor,
 Anmærkninger;

og
 E. J. JESSEN-S.,
 Justitz-Raad, General-Kirke-Inspector og Cancellie-Secrétaire,
 Afhandling om de Norske Finneres og Lappers Hedenske Religion.

CANUTI LEEMII,
 Professoris Lingvæ Lapponicæ,
 DE
 LAPPONIBUS FINMARCHIÆ,
 EORUMQUE LINGVA,
 VITA ET RELIGIONE PRISTINA
 COMMENTATIO,
 multis tabulis æneis illustrata:

una cum
 J. E. GÜNNERI,
 Episcopi Diœces. Nidros. & S. S. Theologiæ Doctoris,
 Notis;

&
 E. J. JESSEN-S.,
 Consiliar. Justit., Rer. Ecclesiastic. p. utr. regn. Inspector, General. & Secretar. Cancellar.
 Tractatu Singulari de Finnorum Lapponumque Norvegic. religione pagana.

Kjøbenhavn, 1767. Trykt ubi det Kongel. Bøygtrykkerie af G. G. Salisath.

→ utgitt 1832. Gustav Peter Bloms syn på samene er preget av objektivisering, det gir seg utslag dels i eksotisering, dels i karakteristikk vi i dag ville kalle rasistiske; som for eksempel Bloms beskrivelse av samenes fysiognomi hvor han blant annet skriver at «Skjønhet er ei deres tildeelte Lod [...] jeg kan ei tænke mig hæsligere Former, end tvende Lap-Quinders, som jeg saa [...]» (Blom 1832: 179).

Det er sannsynlig at Maurits Hansen kjente til denne boka. Det kan sågar hende at han har funnet navnet på en av karakterene i «Laminlamme» her. Bloms veiviser gjennom Lappland heter Hejkja Olsa. Heikja er også navnet på antagonist i «Laminlamme». Bloms bok kom ut i 1832, noenlunde samtidig med at Hansen trolig arbeidet med sin fortelling. Vanlige former for Henrik på samisk er Heika, Heike, Heaika og Heija. Formen Heikja/Hejkja synes ikke være vanlig.¹ Van Marken skriver at Hansen henter alle sine personnavn fra Leem. Det stemmer ikke helt, og kun hvis man regner Erich Johan Jessen-S.' tillegg som «Leem». Navnet Heikja forekommer hverken hos Leem eller Jessen.²

JAKTEN PÅ «SUJETTER»

Maurits Hansen etablerer seg i Trondhjem i 1820 som lærer ved Trondhjem realskole. Han fortsetter sin forfattergjerning, men bekymrer seg over at han ikke lenger er i stand til å skrive (Fretheim 2006: 101–102). Fretheim nevner at mangelen på temaer og sujetter plager ham. Kan det tenkes at Hansen får interesse for det samiske stoffet under sitt opphold i Trondheim? Her kunne man møte samer fra Røros-trakten, Tydal eller Meråker på markedene, og i boksamlingen til Det Kongelige Norske Vitenskabers Selskab har han åpenbart stiftet bekjentskap med Knud Leem og Hans Hammonds verker om samene, deres levemåte, språk og religion. Kort sagt, det som utgjør sujettet i «Laminlamme». Riktignok blir ikke «Laminlamme» utgitt før i 1837, men i en fotnote skriver forfatteren «at denne Fortælling er skreven for længere Tid tilbage.» Det kan bety at den er skrevet i trondheimsperioden 1820–1826, eller at han i alle fall hadde fått ideen da. Det er i alle fall neppe noen tvil om at det stoffet han bruker i «Laminlamme», tilfredsstilte Hansens og hans leserkrets' smak for det fremmedartede og eksotiske.

Kan det også tenkes at han hadde fått ideen til «Laminlamme» etter å ha lest den «Colbanske Fin-Historie», «En, i det Væsentlige, sand Tildragelse i det forrige Aarhundrede»? Den stod i *Hermoder* i 1822, og

handlingen utspiller seg i Trondheim. I et brev til C.N. Schwach i 1823 skriver Maurits Hansen at fortellingen har vakt uvilje i byen fordi den «vedrører levende Personer» (Daae 1907: 386). I brevet skriver Hansen videre at han ikke liker Colbans historie som «romantiseret Fortælling». Han begrunner ikke dette nærmere, men ut fra konteksten kan det oppfattes som at han anser fortellingen som ikke godt nok poetisk behandlet, den er for nært knyttet til det faktiske og dermed ikke tilstrekkelig allmenngjort. Innholdet i Colbans fortelling har, interessant nok, noen element til felles med «Laminlamme». Colbans fortelling handler om forholdet mellom nordmann og same, og den handler om «forbudt kjærlighet», både i form av utroskap og kjærlighet på tvers av sosiale og etniske grenser. Den handler om forholdet

---

«Gustav Peter Bloms syn på samene er preget av objektivisering, det gir seg utslag dels i eksotisering, dels i karakteristikk vi i dag ville kalle rasistiske; som for eksempel Bloms beskrivelse av samenes fysiognomi hvor han blant annet skriver at 'Skjønhet er ei deres tildeelte Lod [...]»

det mellom en kvinne fra de kondisjonerte kretser og en fjellsame. Fortellingen gjør dessuten krav på å være basert på en sann historie, i alle fall «i det Væsentlige», som det står i tittelen. «Laminlamme» har som undertittel «En paa et Faktum grundet Originalfortælling». I det første tilfellet ser det jo ut til å være basert på fakta, hvis man skal ta Hansens ord i brevet til Schwach for god fisk. I det siste tilfellet er det vanskelig å si hva som kan være «faktum», stoffet er uansett kunstnerisk bearbeidet, slik at vi må oppfatte fortellingen som fiksjon.

Amy van Marken skriver at hun ikke har lyktes i å finne svar på hvilket faktum det kan dreie seg om, i kildene hun har gått gjennom, dvs. Knud Leem (1767) og Hans Hammond (1787). I et brev til vennen Conrad

¹ I følge Laila Susanne Sara Oskarsson, universitetslektor i samisk ved UiT. E-post 20.09.16.

² I «Laminlamme» finner man følgende navn hentet fra Jessen: Vaibi, Gorve, Rate, Lensi (staves Leusi hos Jessen), Lamik, Diesse og Suk. Dette er navn som hos Jessen er knyttet til det sørsamiske området (Hermanstrand 2009: 59).

Nicolai Schwach, datert Kongsberg 27. februar 1836, skriver imidlertid Hansen at «Laminlamme» er basert på en anekdote som av «en gammel Jomfru er mig overleveret». Hansen redegjør videre for anekdoten og det som viser seg å være synopsisen for «Laminlamme». Det han kaller anekdoten, dreier seg om en prest i Brønøe og hans kone. Gårdskaren Henrik forsvinner på mystisk vis i kirken. Etter prestefolkets død finner man Henriks legeme under kirkegulvet med synlige tegn på å være drept. Forklaringen får man mange år senere da «en gammel Kjærling» før sin død avslører at «hun og Præsten havde dræbt Karlen, der overraskede dem i en Tête à Tête». Han skriver videre at: «Emnet fordrer visse en delicat Behandling, men, da det er en Raritet for mig at have et Slags historisk Stof, kan jeg ikke slippe det.» Det Hansen skriver her, kan tyde på at det dreier seg om en lokalt tradert fortelling eller sagn. Jeg har imidlertid ikke lyktes i å få bekreftet dette i lokalhistoriske kilder.

Den «delicate Behandling» er vel det som er lagt til grunn når Hansen, videre i brevet, presenterer selve historien, slik vi kjenner den i «Laminlamme». Interessant nok gjør han ikke bruk av drapsmotivet, og det er først her i synopsisen han nevner det samiske. Brevet gir ikke noe svar på hvorfor Hansen velger å legge inn det samiske miljøet og gjøre Henrik til «en Lap». Min antakelse er at det samiske byr seg fram som et eksotisk og spennende stoff i tiden. Han avslutter denne passasjen med følgende kommentar hvor han nevner sin 'research' angående det samiske og det finske, og hvordan han antar fortellingen vil bli «belønnet»:

Til Forberedelse har jeg gjennemlest Leems beskrivelse over Finmarkens Lapper og gjort mig temmelig bekjendt med deres Sæder. Til Finsk har jeg i en alvorligere Hensigt for længesiden et lidet lingvistisk og mythologisk Bekjendtskab. Det hele bliver viel Geschrei u. wenig Wolle. Jeg regner dog Uld for en tredive Species Æren tør blive tyndere. (Hansen 1836)

Bien (1832–40) la ifølge Edvard Beyer (1976) stor vekt på litterær underholdning. Tidsskriftet har da også som undertittel «Maanedsskrift for Moerskabslæsning». Det er ingen tvil om at «Laminlamme» passer inn i denne kategorien. Man kan også merke seg Hansens selvironiske kommentar til slutt i sitatet. Det pekuniære var en ikke uvesentlig drivkraft i hans forfattergjerning.

TIDLIGERE LESNINGER AV «LAMINLAMME»

Den eneste grundige behandlingen av novellen synes være Amy van Marken artikkel. For øvrig blir «Laminlamme» stort sett kun flyktig nevnt og kommentert i litteraturhistoriske oversikter. Den nevnes kort i Bull og

Paasche som har et kritisk blikk på den: «[den] viser til overmaal hvorledes værdifullt stof kunde bli ødelagt» (Bull og Paasche 1932: 103–104). Dette utdypes ikke ytterligere, men man kan anta at de mener at det samiske stoffet er verdifullt, men at den litterære behandlingen ikke holder mål i deres øyne.

Bjørn Tysdahl (1985) viser til «Laminlamme» i et par sammenhenger i sin bok om Hansens fortellerkunst. Han poengterer at novellen er blant de få i Hansens forfatterskap med handling lagt til fjell og villmark, og at det understreker personenes marginalisering. Tysdahl mener at Hansen på denne måten antyder at den sosiale strukturen i det nye Norge ikke er «altinkluderende» (Tysdahl 1985: 144). Tysdahl framhever også hvordan Hansen i «Laminlamme» kombinerer interesse for norsk og samisk folkeliv med teologiske

---

«Jeg finner det interessant at Maurits Hansen bruker ferdige fraser fra Knud Leems skrifter og *Finnische Runen*. Gjenbruk av språkmateriale vil vi i dag anerkjenne som en legitim teknikk.»

betraktninger «i Treschows ånd» (s.st.: 151). Jeg vender kort tilbake til dette momentet senere.

Amy van Marken (1988) presenterer en analyse av «Laminlamme» basert på et inngående bakgrunnsarbeid. Hun viser til Knud Leem (1767) når det gjelder det samiske. Når det gjelder det finske mytologiske stoffet, viser hun til Christfrid Cananders *Mythologia Fennica* (1789), men skriver at det har vist seg «umulig inntil videre» å finne kildene til de finske replikkene til jenta Laminlamme (Marken 1988: 103). Ut fra mine undersøkelser er hovedkilden *Finnische Runen* utgitt i 1819 av Hans R. Schröter (1798–1842), en tysk historiker og litterat som lærte seg finsk og ga ut denne samlingen med finske folkeviser. Her er tekstene gjengitt både på finsk og på tysk. Det er sannsynlig at Maurits Hansen hadde tilgang til dette verket som gjenspeiler romantikkens interesse for folkediktning.

Van Marken hevder at Hansen koketterer med sine språkkunnskaper i dialogen (Marken 1988: 100) og videre at det er «en tydelig koketteren med overflatiske og lånte språkkunnskaper bak Hansens replikkunst» (s.st.: 103). Jeg mener det reflekterer et noe snevert

→ romantisk-estetisk syn på litteratur. Jeg finner det interessant at Maurits Hansen bruker ferdige fraser fra Knud Leems skrifter og *Finnische Runen*. Gjenbruk av språkmateriale vil vi i dag anerkjenne som en legitim teknikk. Særlig etter modernismens gjennombrudd ble montasjeteknikk vanlig i flere kunstarter, som f.eks. kollasj i billedkunsten og sitering i musikkkomposisjon.

HISTORIE, FORTELLING OG NARRASJON

I den følgende gjennomgang av «Laminlamme» skiller jeg mellom de tre narrative nivåene historie, fortelling (diskurs) og narrasjon (Genette 1980). Historien er referert i synopsisen innledningsvis i artikkelen. Som vi ser, er handlingen plassert i tid og rom først og fremst

«To historiske personer spiller en rolle i teksten som derved også blir omtrentlig plassert i tid. Det er Erik Bredal, som var biskop i Trondheim 1643–1672, og Thomas von Westen (1682–1727).»

gjennom noen få stedsnavn, som Brønø, (dvs. Brønnøy) og Lekø (Leka). Helgelands Fiskevær forekommer, «paa Vejen imellem Brønø og Lekø». Jeg har ikke klart å bringe på det rene hvilket fiskevær det kan være; muligens en lokalgeografisk konstruksjon fra Hansens side. To historiske personer spiller en rolle i teksten som derved også blir omtrentlig plassert i tid. Det er Erik Bredal, som var biskop i Trondheim 1643–1672, og Thomas von Westen (1682–1727). Bredal dukker opp tidlig i fortellingen. Det viser seg at han er presteenken sin onkel, og det er han som sørger for at Schade får overta sogneprestembedet, på det vilkår at han også erstatter presteenken «hendes tabte Ægtefælle». Thomas von Westen opptrer i epilogen da han under «sin sidste Inspektionsreise til Nordland og Finnmarken» møter Schade og hans kone, Laminlamme.

Selve fortellingen åpner i medias res med et utrop på latin; omstendigheter, tid og sted avsløres først senere i teksten. Hendelsene slik vi som lesere møter dem i teksten, følger ikke en kronologisk tidslinje. Hovedhistorien strekker seg over tre–fire år, med en kort epilog hvor vi får presentert hovedpersonen

Schade og Laminlamme et par tiår etter hovedhandlingen. Første del handler om Schades forsinkede ankomst til prestegården, i andre del hører vi om årsaken til den forsinkede ankomsten, nemlig Schades reise til Brønø og oppholdet blant samene, i tredje del er tre år gått siden avslutningen av første del, og vi hører om Schades tilværelse som sogneprest og de dramatiske hendelsene som følge av Laminlammes besøk.

Hansens fortelleteknikk, den gradvise avsløring, bidrar til å gi leseren optimalt narrativt begjær. Vi får ikke vite før i del 2 hva som er årsaken til Schades forsinkede ankomst, og hvorfor Henrik synes å gjenkjenne Schade da de to møtes i første del. Denne retrospektive teknikken er en av Hansens kjennemerker. Ifølge Edvard Beyer er det grunn til å anta at Ibsen sågar lærte denne teknikken av Hansen (Tysdahl 1985: 166).

Perspektivet er hovedsakelig den allvitende fortellers. I noen tilfeller er det Schades blikk og stemme som farger fortellingen, som f.eks. når fortelleren refererer hva Schade forventet å se når Laminlamme tar av seg hetten etter at de møtes for første gang. I ett lite avsnitt er det faktisk Schade som er fokaliseringsinstansen, det er hans tankemonolog tidlig i fortellingen, s. 11 i *Bien*, hefte 1.

Av og til brytes forløpet ved at fortelleren henvender seg til leseren: «Vi ville paa dette Sted give Læseren en Idee om det Indre af et Lappetælt» (*Bien*, hefte 2, s. 16). Dette er ett av flere eksempler på pauser, små opplysende passasjer, som fungerer som tilleggsopplysninger eller kommentarer til omstendigheter eller fenomen i fortellingen. I disse pausene flyttes perspektivet ut av fortellingens romtid. Dette er den allvitende fortellers prerogativ, et utslag av det en kaller nullfokalisering (zero focalization) innenfor det narratologiske begrepsapparatet (Genette 1980: 189), et vanlig fortellergrep i tidens episke prosa med allvitende forteller. I den forrealistiske fortellingen er narrasjonen synlig i teksten. Fortelleren veileder, belærer og beskriver, men opplysningene porsjoneres ut gradvis slik at spenningen holdes ved like til siste side.

Med unntak av Schade består fortellingen av nokså endimensjonale karakterer. De andre personene er typer, gjerne presentert med beskrivende adjektiv basert på allmenne verdinormer blant tidens lesende publikum, noe som er i tråd med konvensjonen i prosaen før 1850-tallet (Dahl 1981: 39–40, 271 ff). Schade, derimot, skildres som en mer sammensatt person, hovedsakelig ved at vi får innblikk i hans tvil og anfektelser i forbindelse med forholdet til Laminlamme og de valg han blir stilt overfor i den forbindelse. I konsteksten er disse troverdige – og høyst menneskelige. Det virker noe moraliserende når van Marken (1988: 101) karakteriserer hans holdning overfor Laminlamme som «mildest talt feig og tvetydig».

MOTSETNINGER OG PERSONKONSTELLASJONER

Schades møte med «de nordlandske bønder» (som ikke forstår dansk) er den første kimen til konflikt i teksten, før leseren vet noe om Schades opplevelser blant samene. Den tradisjonelle motsetning embetsmann–bønder utdypes imidlertid ikke. Den ligger der snarere som en underforstått premis. Tekstens hovedkonflikt utspiller seg på et annet nivå. På det ytre plan mellom Schade og rivalen Heikja/Henrik, men dypst sett dreier det seg om en etisk problemstilling. Hvem skal Schade vise sin lojalitet, arbeidsgiveren Hr. Mogens Are eller Laminlamme? Siden Schade har forhindret det planlagte ekteskapet mellom Heikja og Laminlamme, gjennom bokstavelig talt å frikjøpe henne, forventer Laminlammes pleieførelde at han skal ekte henne. Schade velger å være tro mot sitt embetskall, og dermed

---

«Det er tydelig at Hansen legger stor vekt på å gi fortellingen en autentisk atmosfære gjennom å bruke samiske og finske språkinnslag, hovedsakelig i replikker, men også som begrep i forbindelse med levemåte og religion. Det gir teksten et preg av språklig realisme som peker fram mot trender i norsk litteratur rundt hundreårsskiftet 1900. 'Laminlamme' er slik sett en nokså unik tekst i sin samtid.»

må han akseptere presteenken på kjøpet. At han likevel får sin Laminlamme til slutt, skyldes hennes egen og hans innгриpen, og to beilelige dødsfall.

Hvis man grupperer personene i teksten, både de sentrale karakterene og de mer perifere, faller de i tre hovedkategorier, som igjen avspeiler sentrale sosiale og befolkningsmessige konstellasjoner i det norske samfunnet i samtiden. Det er embetsmennene, representert ved den gamle sognepresten, hovedpersonen Schade og biskop Bredal, dernest har vi allmuen, personifisert av bonden Baard Dupstuen, klokkeren Guthorm, tjenestepiken mfl., men også som kollektiv gjennom beskrivel-

sen av menigheten. Til slutt har vi samene, representert ved Laminlamme, hennes familie, samebyen og ikke minst noaiden, som er sentral i det endelige oppgjøret mellom Schade og rivalen Henrik/Heikja.

Oppsummert har vi altså å gjøre med en triade som avspeiler spenningsfelt og konfliktmønstre i teksten: Embetsmenn, bønder og urfolk, hvor sistnevnte gruppe representerer avmakt og utenforskap, blant annet ved at de ennå ikke, på handlingsplanet, er kristnet og dermed er objekt for misjonering. Spenningene mellom gruppene er ikke uttalt i noen særlig grad, de ligger som en underforstått premis. Unntaket i teksten er «den rige» Baard Dupstuens uttalelse om samene, hvor det vi tradisjonelt oppfatter som majoritetssamfunnets holdninger, kommer til uttrykk når han omtaler samene som «Trolpak» og «Finpak», knyttet til «Drik, Tyveri og Trolddom» (*Bien*, hefte 2, s. 6–7). De samme holdninger målbæres, antydningvis, av Sigrid Gaardspige når hun snakker om «Finnerne og deres Væsen» (*Bien*, hefte 2, s. 9). Ut fra konteksten står både Baard og tjenestepiken i motsetning til tekstens norm, eller den implisitte forfatter, om man vil.

SAMISK OG FINSK

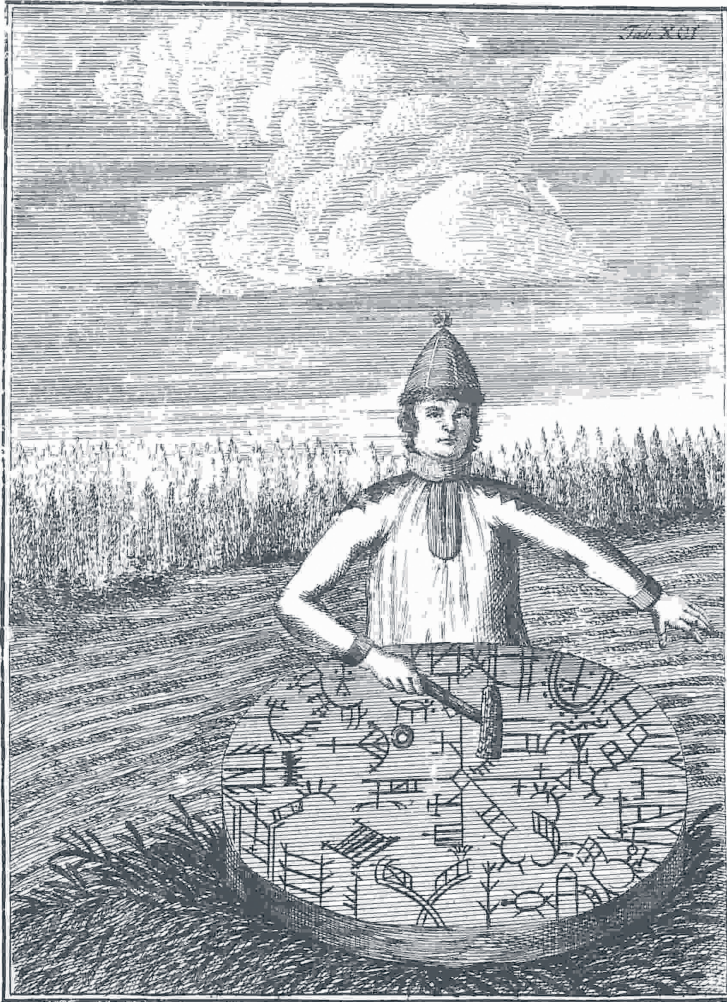
Det er tydelig at Hansen legger stor vekt på å gi fortellingen en autentisk atmosfære gjennom å bruke samiske og finske språkinnslag, hovedsakelig i replikker, men også som begrep i forbindelse med levemåte og religion. Det gir teksten et preg av språklig realisme som peker fram mot trender i norsk litteratur rundt hundreårsskiftet 1900. «Laminlamme» er slik sett en nokså unik tekst i sin samtid. Vi ser en lignende bruk av samisk i replikkene hos J.A. Friis i *Lajla* (*Fra Finnmarken. Skildringer*, 1881).

Amy van Marken påpeker at Hansen henter så godt som alle de samiske språkelementene fra Knud Leem (1767). I den grad det er noen som ikke lar seg gjenfinne hos Leem, er de sannsynligvis hentet fra Leems *En lappisk Grammatica* (1748) eller *En Lappesk Nomenclator* (1756). Dette kan jeg imidlertid ikke bekrefte. For Maurits Hansen var det ikke mange andre kilder til samisk språk. Når samene i «Laminlamme» dermed snakker nordsamisk porsangerdialekt, og ikke sørsamisk, var det neppe noe problem for Hansen eller hans lesere. Det var nok ytterst få, om noen, av Hansens lesere som hadde noen kunnskap om samisk språk, langt mindre om varietetene innen de samiske språkene.

Samisk dukker opp i teksten første gang da Schade møter de to samiske kvinnene, som vi senere vil få kjenne som mor og datter, Vaibi og Laminlamme. Her ser vi også måten Hansen bruker det samiske på. Replikkene presenteres på samisk etterfulgt av en for-

Bildet viser en noaidi (nordsamisk)/næjtie (sørsamisk) med runetromme (kopperstikk ved O.H. von Lode i Knud Leems verk om samene fra 1767).

klaring på dansk i parentes: «**Passe veelje!**» (Kjære Ven! Eg. Hellige broder) raabte den lille Kjærling og traadte nærmere.» (*Bien*, hefte 2, s. 3).

Hos Leem (1767: 49) finner vi igjen forelegget for den samiske replikken vi siterte ovenfor: «Det Danske Ord Camerat udføres i det Lappiske ved de Ord Passe veelje. [...]. Egentlig betyder Ordene: Hellige Broder.» Dette gjelder alle replikkene, til sammen ca. 30, fra enkeltord til setninger. De samiske replikkene forekommer i hele den delen av handlingen som foregår i samebyen. De finske replikkene dukker opp når det framgår at Laminlamme ikke er samisk, men finsk. Det skjer

når Schade spør Laminlamme om Gorge og Vaibi virkelig er hennes foreldre. Hun spør ham indignert om han synes hun ligner «disse Folk». Hun forteller at hun er «Finpige [...] I pleie at kalde Alle saaledes, Lapper, Qvæner, Finner. Men det er større Forskjel imellem Fin og Lap, end mellem Nordmand og Russe» (*Bien*, hefte 2, s. 20).

Følgende eksempel illustrerer hvordan Hansen benytter finsk i Laminlammes replikker (*Bien*, hefte 2, s. 21–22): «Fader flygter som Sovfossen med sin lille Laminlamme; [...]. **Muille, maille, vierahille!** (Langt i fremmede Egne)». I *Finnische Runen* (1819) finner vi

denne linjen i et vers på s. 150: «Muille, maille, wiera-hille, [...]». I den tyske teksten (s. 151), som følger den finske, parallelt gjennom hele boka, står følgende, som altså Hansen har oversatt til dansk i sin tekst: «Weit in andre fremde Länder, [...]».

Navnet Laminlamme er også åpenbart hentet fra *Finnische Runen*. På s. 100 finner vi følgende verselinje: «Laulaisinpa lamminlummen». I den tyske teksten står (s. 101): «Säng' ich den Seerosen Blätter». I «Laminlamme» forteller Laminlamme at hennes navn betyr «Sørose», altså det vi vanligvis kaller vannlilje eller nøkkerose; en vakker blomst med poetiske konnotasjoner. Det er lett å forstå at Maurits Hansen da han leste *Finnische Runen* på jakt etter finsk språkmateriale til fortellingen sin, stoppet opp ved Seerose, og fant det interessant som navn på sin vakre heltinne. Det finske 'lammen lumme' eller 'lammin lumme' som Hansen staver Laminlamme, har klangfull vokalisme og myke konsonanter, altså et høvelig poetisk navn på en ung, vakker kvinne.³

RELIGION OG MYTER

Først og fremst får kunnskapen om samisk religion uttrykk gjennom scenene med noaiden Utze Beivatzh, som spiller en sentral rolle i det dramatiske oppgjøret mellom Heikja og Schade. I den forbindelse oppstår en slags forståelse mellom den unge presten og den unge noaiden. Han beskrives i positive ordelag gjennom Schades blikk: «I Noaiden så han ingen Bedrager men tvertimod en af sit Kalds Hellighed gennemglødet Yngling» (*Bien*, hefte 3, s. 9), senere beskrives hans trekk som «Ædle og Straalende» (s.st.: 18).

Vi finner ikke hos Hansen den demonisering av samenes overtro som en kan se i enkelte av misjonærenes tekster. Hansen var bl.a. påvirket av Niels Treschows rasjonalistiske teologiske syn, det kan ha gitt Hansen en forståelse for det grunnleggende menneskelige behovet for en religiøs dimensjon, kristen eller ikke. I «Laminlamme» viser fortelleren, ifølge Tysdahl (s. 151), en viss forståelse for «Finnernes dybe, men forvirrede Naturmyder»⁴. Slik Tysdahl leser dette i lys av «Laminlamme» og Hansens forståelse av Treschow, har samene slik de framstilles i «Laminlamme», forstått «noe av religionens vesen», men at den ennå ikke har funnet den beste form. Den beste form uttrykkes ifølge Tysdahl (s. 152) av fortellerens beskrivelse av misjonæren på slutten av «Laminlamme»: «Det var en Mand, som ikke fortalte i Legendemaneren om Undere,

eller i Mystikernes Sprog om Dogmer. Af disse lod han sig nøie med den barnlig fromme Forsoningslære [...]» (*Bien*, hefte 3, s. 34).

Samenes tradisjonelle religion er altså i «Laminlamme» formidlet med kulturrelativistisk forståelse. At forsoningslæren er sentral for Hansen, forstår vi dessuten av slutten på historien, det er forsoning som ligger til grunn for at Schade og Laminlamme til slutt kan leve sammen som ektefeller.

TEKSTTRADERTE HOLDNINGER

Innledningsvis spør jeg om jeg ville finne de samme nedvurderende holdninger til samene i Maurits Hansens fortelling som jeg hadde sett innenfor den rasebiologiske diskursen i siste halvdel av 1800-tallet. Som jeg har vist i min analyse, er svaret et forbeholdent nei. Når man imidlertid leser Gustav Peter Bloms reiseskildring, ser man at hans beskrivelser av samene gjentas senere innenfor den rasebiologiske diskursen. Hos Blom beskrives samene som småvokste og hjulbeinte, med små, dyptliggende øyne. De har brede, lave panner, «udstaaende Kindbakker», spiss hake og tynt skjegg. (Blom 1832: 178). Lignende beskrivelser kan vi lese for eksempel hos Yngvar Nielsen og senere forfattere, som f.eks. Reusch 1895, Helland 1899, Nissen 1914. Det gjelder i påfallende grad beskrivelse av samenes fysiognomi. Yngvar Nielsen (1900) beskriver «lapperne» som: «i Vækst et Lidet Folk; de er ægte Kortskafter (Brachykefaler), i en endnu høiere Grad end Finlands Folk.[...] Ansigtet er i Almindelighed bredt [...]». De er hyppig hjulbenede [...]» (Nielsen 1900: 120).

Knud Leem (1767: 55) skriver blant annet at samene er «lave af Statur», men sterke og hardføre. Av følgende utsnitt hos Leem aner vi et mulig forelegg for de senere beskrivelsen jeg har referert ovenfor: «Lapperne ere gemeenlig blege og gustene af Ansigtet, have kort Haar, stor Mund, indfaldne Kinder, Spidsagtig Hage og svage Øyne [...]» (s.st.: 51–52).

Det kan altså tyde på at vi hos Blom og Nielsen har å gjøre med beskrivelser og holdninger som er tradert gjennom eldre kilder. Vi kan finne spor av dette også i «Laminlamme», for eksempel når det står at Schade forventer å se et «lidet lappisk Uhyre» før Laminlamme tar av seg hetten ved det første møtet. Dessuten kan man ane den tradisjonelle oppfatningen av samisk fysiognomi i den negative beskrivelsen av Heikja hvor bl.a. hans lave panne og smale, skjeve øyne nevnes (*Bien*, hefte 1, s. 19). Begge dele nevnes av Blom, men ikke av

³ For den språkinteresserte kan nevnes at lammen lumme/lammin lumme, som i *Finnische Runen* opptrer som et sammensatt ord, består av 'lammen'/'lammin' som er genitivformen av hlv. 'lampi'/'lammí' som betyr 'jern, dam', og 'lumme' som betyr 'lilje', men også vannlilje. Førsteleddet (lammen/lammin) er ikke vanlig i dag (I følge Terttu-Eliina Kalaja, lektor i finsk, Kauniaisten Lukio, Helsinki. E-post 31.10.16).

⁴ Tysdahl er riktig nok ikke helt presis her. Sitatet fra «Laminlamme» dreier seg ikke om «Finnerne» forstått som samene, men faktisk som finlenderne. Det framgår av konteksten der Laminlamme forteller Schade om sine «Fædreneskikke» (*Bien*, hefte 2, s. 26).

→ Leem. Det er dermed nærliggende å tro at Hansen her kan være påvirket av Bloms tekst eller andre i samme diskurs.

Gustav Peter Blom fremhever flere steder samenes hang til alkohol: «Uden Forskjel paa Kjøen og Alder, beruse de sig saa tidt Anledning og Evne tillader dem det [...]» (Blom 1832: 198). Han påpeker videre at alle drikker, både kvinner og barn. I «Laminlamme» knyttes samene et par steder til alkohol. Schade må skille en «Flok beskjenkede Lapper» i slåsskamp (*Bien*, hefte 1, s. 19), og før møtet med samebyen møter han «en ung, halv beruset Lap» (*Bien*, hefte 2, s. 10). Ett tekstutsnitt avspeiler imidlertid oppfatninger om samer og alkohol som minner om Gustav Peter Bloms beskrivelser, det er når Schade blir invitert til det første måltidet som gjest i samebyen. Etter maten sørger verten for at tinnstøpet med brennevin går «lystigt rundt», og ingen forsømmer å nippe i sin tur, heller ikke Laminlamme (*Bien*, hefte 2, s. 17–18).

Selv om «Laminlamme» ikke er nedlatende i sin framstilling av samene, finner vi altså likevel beskrivelser som vi kan anta representerer allmenne holdninger, særlig knyttet til samenes utseende og atferd. Det som kan diskuteres, er hvilken stemme i teksten som står for slike holdninger. Noen ganger er det tydelig at de legges i munnen på personer som står fortelleren fjernt, andre ganger kan man spørre om det er fortellerens stemme eller karakterens vi har å gjøre med; som f.eks. når Schade forventer et «lidet lappisk Uhyre».

DET FLERSTEMMIGE

Jeg har påpekt at den implisitte forfatteren ikke går god for de negative holdningene som samene er utsatt for i teksten, først og fremst av Baard Dupstuen. Men det betyr ikke at Hansens fortelling er en tydelig mot-tekst vis à vis holdninger som kommer fram f.eks. hos Gustav Peter Blom og i andre tekster i majoritetsdiskursen. Den allvitende fortellerstemmen i «Laminlamme» forfekter tidens syn på samene som «godmodige naturmennenesker», som står på et lavere kulturtrinn enn befolkningen for øvrig. I det lyset er det ikke overraskende at representanten for samfunnseliten, Schade, er den som griper inn og forhindrer det arrangerte ekteskapet mellom Laminlamme og Heikja. Det kan ses som en parallell til studenten Mølmann som belærer odelsbonden om hans datters rett til å gifte seg med husmannsgutten i Maurits Hansens «Luren» (1819).

Det er nok heller ikke tilfeldig at Laminlamme viser seg ikke å være same når det kommer til stykket. Laminlamme er den eneste karakteren i fortellingen som er utvetydig idealisert. Når Schade får del i hennes historie, beskrives hun for leseren via Schades blikk som «det skjønn Naturbarn» og «Schades fortryllende

Prindsesse» (*Bien*, del 2, s. 21). Hun inngår i tradisjonen av opphøyde og frelsende kvinneskikkelser i europeisk litteratur, fra Dantes Beatrice til Goethes Gretchen. Som trofast ventende på sin elskede peker Laminlamme dermed også fram mot Solveig i *Peer Gynt*. Forskjellen er at Laminlamme ikke passivt venter, hun handler.

Ville det for Maurits Hansen være vanskelig å godskrive et varig kjærlighetsforhold mellom en prest og en samejente? I enkelte av sine fortellinger er det tydelig at Hansen går god for at kjærlighet skal kunne overvinne sosiale skranker, som i «Luren». Tysdahl

---

«Hansens prosjekt var å beskrive det 'ukjente' Norge; ifølge Edvard Beyer (1976: 10) innledet han den litterære kartleggingen av landet. Kan det faktisk tenkes at det også inkluderer samene? Eller er det rett og slett så enkelt som at det samiske stoffet bød seg fram som et fruktbart sugett?»

(1985) peker på at Hansen i flere av sine fortellinger lar kjærligheten overvinne sosiale skiller. Spørsmålet er om det for Maurits Hansen og hans lesere ville være like lett å akseptere et ekteskap, altså et varig kjærlighetsforhold, på tvers av etniske og kulturelle grenser av den typen som vi ser i «Laminlamme». Dette dilemmaet løses innenfor tekstens univers ved at Laminlamme viser seg å være av finsk ætt og dermed ikke tilhører «disse Folk» som hun kaller sine samiske pleieførelde.

Selv om man ut fra ovenstående kan hevde at det i «Laminlamme»s undertekst finnes spor av et nedlatende syn på samene, så er samene i «Laminlamme» ikke preget av den type objektivisering som man kan se f.eks. hos Gustav Peter Blom. De er til dels individualiserte, de framstilles som handlende og kompetente, de settes i en kulturell kontekst som er preget av en viss innsikt og forståelse. Van Marken (1988: 104) drøfter framstillingen av samene og trekker fram de positive sidene ved det samiske slik det kommer fram i teksten. Riktignok påpeker hun at stiltonen i forbindelse med samene «virker nokså ironisk og overlegen på oss i dag». Jeg leser det ikke slik. Eksemplene hun nevner, kan like

gjærne oppfattes som godmodig humor, preget av en type tidstypisk retorikk, en art innforstått kode mellom forfatter og implisitt leser. Eksempelene van Marken trekker fram, er at Gorve omtales som «den lille Emir», at Vaibi kalles «Mama Vaibi», at de omtales som «lappematronen og hendes Gemal» osv. Hun modifierer riktignok omtalen med at dette kan tolkes som et forsøk på å gjære «det nomadiske samfunn mindre fremmed for tidens borgerlige leserpublikum» (s.st.: s. 104).

Hansens fortelling er preget av tidens rådende syn på hva som er historiens mål, nemlig å bringe alle folk inn i den kristne tro, men den vitner om en type forståelse som er fjern fra mye av tekstene i den rasebiologiske diskursen mot slutten av 1800-tallet. Teksten preges også av en viss forståelse for samenes naturreligion særlig gjennom beskrivelsen av noaiden, som i tekstens dramaturgi fungerer som Schades støtte-spiller. Teksten er altså flertydig når det gjelder synet på samenes kultur; den implisitte forfatterstemmen står for en empatisk holdning, og den er ikke entydig objektivierende.

SLUTTORD – FORTELLINGEN SOM PEDAGOGISK PROSJEKT

«Laminlamme» kommer ut i *Bien* som legger vekt på litterær underholdning. Fortellingen har dessuten en etisk problemstilling knyttet til embetsplikt satt opp mot trofasthet mot den du elsker. En art realisme søkes oppnådd gjennom bruken av samisk og finsk i dialogen. I «Laminlamme» utgjør imidlertid samiske replikker, beskrivelse av samisk levemåte og religiøse skikker så stor plass at det kan synes som om forfatteren ser denne formidlingen av kultur som et sentralt prosjekt. Gjenspeiler det også en fascinasjon?

Hansens prosjekt var å beskrive det «ukjente» Norge; ifølge Edvard Beyer (1976: 10) innledet han den litterære kartleggingen av landet. Kan det faktisk tenkes at det også inkluderer samene? Eller er det rett og slett så enkelt som at det samiske stoffet bød seg fram som et fruktbart subjett? Det ene utelukker ikke det andre; Hansen skriver før det rasebiologiske synet slår igjen og før fornorskning og assimilasjon blir offisiell norsk politikk. Hans framstilling av samene som «godmodige naturmennesker» var i tråd med 1700-tallets gryende klassifisering av menneskeraser og tanker om «den edle ville». Samene var i tidens litteratur gjerne eksotisert og romantisert, noe vi også ser i «Laminlamme». Det som gjør denne fortellingen interessant, er at samene får en stemme i teksten gjennom forfatterens formidling av samisk språk, levemåte og religion.

Den etiske problemstillingen knyttet til moralske valg, skyld og soning kan også ses som del av fortellingens pedagogiske prosjekt. Dette poenget tydeliggjøres i

epilogen hvor brikkene faller på plass og til og med den onde Heikja kommer i vigslet jord gjennom selveste Thomas von Westens inngripen.

Maurits Hansen og de andre forfatterstemmene jeg har nevnt, uttrykker på ulike måter sin tids syn på samene, riktignok ikke utelukkende negativt, men de representerer majoritetsbefolkningen og ser samene utenfra. Først et godt stykke inn på 1900-tallet begynner den samiske stemmen å gjære seg gjeldende i den litterære offentligheten. Johan Turi er omtalt som den første forfatteren som skrev på samisk. I 1910 kom hans *Muitalus sámiiid birra – En bog om lappernes liv*. Turis prosjekt var nettopp å formidle sann kunnskap om samene. Et korrektiv til misjonærenes og de oppdagelsesreisende beretninger, som helt fram til vår tid gjenomgående har representert et kolonialistisk blikk på urbefolkningen i Fennoskandia. ●

REFERANSER

- Blom, Gustav Peter (1832). *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm, i Aaret 1827*. Christiania: R. Hviids Forlag.
- Daae, Ludvig (1907). Af Maurits Hansens Breve til C.N. Schwach 1820–1842. *Historisk samlinger*, bd. II. Christiania: Den norske Kildeskriftkommission. Skannet utgave på nb.no.
- Beyer, Edvard (1976). «Maurits Christopher Hansen» (Forord). I: *Maurits Hansen. Jutulskoppen og andre fortellinger*. Redigert av Edvard Beyer. Oslo: Cappelen.
- Bull, Francis og Fredrik Paasche (1932). *Norsk litteraturhistorie*. Tredje bind. Oslo: Aschehoug
- Colban, Nathanael Angell (1822). «En, i det Væsentlige, sand Tildragelse i det forrige Aarhundrede». *Hermoder: Et Ugeblad af blandet Indhold*. Christiania. No. 7 og No. 9.
- Fretheim, Arve (2006). *Livets kolde prosa: Maurits Hansen og hans samtid*. Oslo: Aschehoug
- Genette, Gérard ([1972] 1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method*. New York: Cornell University Press.
- Grenblatt, Stephen (1989). «Towards a Poetics of Culture». I: H. Aram Veesser (red.), *The New Historicism*, s. 1–13. New York: Routledge.
- Hammond, Hans (1787). *Den Nordiske Missions-historie i Nordlandene, Finmarken og Trundhiems Amt til Lappers og Finners Omvendelse, fra første Begyndelse indtil hen udi Aaret 1727, da Lappernes*

- og *Finnernes Apostel Thomas von Westen døde, til igemed denne udødelige Mands Levnetsbeskrivelse : samt Anhang om de første Missionariis og andre Missionens Medhjelpere*. København: Gyldendal.
- Hansen, Maurits C. (1836). Brev 27.2.1836 til Conrad Nicolai Schwach. I «Hansens Breve 1836–1842». 1 hefte. NBdigital: URN:NBN:no-nb_digimanus_276304.
- Hansen, Maurits C. (1837). «Laminlamme. En paa et Faktum grundet Originalfortælling.» *Bien. Et Maanedskrift for Morskabslæsning*. Ny Samling. Tredie Bind. Christiania: H.T. Winthers Forlag.
- Hansen, Maurits C. (1857). «Laminlamme. En paa et Faktum grundet Fortælling.» I Schwach, C.N., *Mauritz Hansens Noveller og Fortællinger. Efter Forfatterens Død samlede og ordnede af C.N. Schwach*. Femte Bind. Christiania: Chr. Tønsbergs Forlag.
- Helland, Amund (1899). *Topografisk-statistisk beskrivelse over Tromsø Amt*. Første del. Kristiania: H. Aschehoug & Co.s Forlag.
- Hermannstrand, Håkon (2009). *Røyrvik : Samene i Østre Namdal*. Røyrvik: Røyrvik kommune.
- Leem, Knud ([1767] 1975). *Beskrivelse over Finmarkens Lapper, deres Tungemaal, Levemaade og forrige Afgudsdyrkelse*. Kjøbenhavn. Faksimileutgave 1975: Rosenkilde og Bagger, København.
- Nielsen, Yngvar (1883). *Reisehaandbog over Norge*. Kristiania: Alb. Cammermeyer.
- Nielsen, Yngvar (1900). «Lapperne». I: Nordahl Rolfsen (red.), *Norge i det nittende aarhundre*. Andet bind, s. 119–127. Kristiania: Alb. Cammermeyers Forlag.
- Nissen, Per (1914). *Fædrelandet : En Norges-beskrivelse for landsmænd hjemme og ute*. Kristiania: H. Aschehoug & Co.s Forlag.
- Marken, Amy van (1988). «Det samiske stoff i Maurits Hansens fortelling Laminlamme (1837)». *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 9, 1–2. Tilgjengelig på: <http://www.zoologischededelingen.nl/cgi/t/text/text-idx?c=tv&sid=7f203a47ba135c9caf91f053609fd88&tpl=browse-toc-09.tpl> Lest: 06.06.16
- Montrose, Louis A. (1989). «Professing the Renaissance: The Poetics and Politics of Culture». I: H. Aram Veese (red.), *The New Historicism*, s. 15–36. New York: Routledge.
- Reusch, Hans (1895). *Folk og natur i Finmarken*. Kristiania: I kommission hos T.O. Brøgger.
- Schröter, Hans R. (1819). *Finnische Runen. Finnisch und Deutsch. Mit einer Musikbeilage*. Upsala: Palmblad & Co. Tilgjengelig på: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015065360078;view=1up;seq=9> Lest: 11.08.16
- Tysdahl, Bjørn (1985). *Maurits Hansens fortellerkunst*. Oslo: Aschehoug.

VITSKAPLEG REDAKSJON NORSKLÆRAREN 2017

LEIAR: Jonas Bakken
Førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning
Universitetet i Oslo
jonas.bakken@ils.uio.no

Frøydis Hertzberg
Professor emerita ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning
Universitetet i Oslo
froydis.hertzberg@ils.uio.no

Jon Smidt
Professor emeritus i norsksdidaktikk, avdeling for lærer- og tolkeutdanning
NTNU
jon.smidt@hist.no

Jørgen Magnus Sejersted
Førsteamanuensis ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Universitetet i Bergen
jorgen.sejersted@le.uib.no

Lars Anders Kulbrandstad
Professor i norsk ved Institutt for humanistiske fag
Høgskolen i Hedmark
lars.kulbrandstad@hihm.no

Dagrun Skjelbred
Professor emerita ved Høgskolen i Sørøst-Norge
dagrun.skjelbred@hive.no

Arne Johannes Aasen
Senterleiar ved Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning
NTNU
arne.j.aasen@hist.no